

Tadeusz Skoczek

Słowo wstępne

Niepodległość i Pamięć 20/1-2 (41-42), 5-6

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Słowo wstępne

Prezentujemy podwójny numer czasopisma humanistycznego „Niepodległość i Pamięć” poświęcony 150. rocznicy wybuchu Powstania Styczniowego. Rocznicą ta stała się okazją do przypomnienia Polakom ich trudnej, często niejednoznacznej przeszłości. Prezydent Bronisław Komorowski, poświęcając rok 2013 temu romantycznemu zrywowi narodowemu, zauważył m.in., że sens obchodów widzi w tym, aby stały się one okazją do refleksji o historii, dniu dzisiejszym i przyszłości Polski. Taki kontekst przyświecał też autorom scenariusza wystawy *Gorzka chwala. Cieniom Stycznia 1863 roku*, prezentowanej kolejno w Muzeum Mazowieckim w Płocku i Muzeum Niepodległości w Warszawie.

Nieprzypadkowo te instytucje kultury samorządu województwa mazowieckiego postanowiły zespolić działania mające na celu należyte uczczenie rocznicy ważnej dla narodu i państwa. Płock miał bowiem pełnić znaczącą rolę w Powstaniu Styczniowym, planowano tu ujawnić Tymczasowy Rząd Narodowy, co jednoznaczne byłoby z pełnieniem przez miasto funkcji stolicy państwa podziemnego. Muzeum Niepodległości w Warszawie zgromadziło bogatą kolekcję pamiątek historycznych związanych z powstaniem, jak również liczny wybór dzieł malarskich przedstawiających przebieg insurekcji oraz gehennę powstańców zarówno w drodze na Sybir, jak i na zesłaniu.

Wystawa *Gorzka chwala. Cieniom Stycznia 1863 roku* to nie jedyne wspólne przedsięwzięcie naszych zaprzyjaźnionych instytucji. Wystawie towarzyszą publikacje oraz interesujący merytorycznie i graficznie informator. Z języka rosyjskiego przetłumaczono i wydano pracę Włodzimierza S. Semeki, dotyczącą działań wojennych w guberni płockiej w 1863 roku.

Dla uczczenia rocznicy powstania Muzeum Niepodległości wydało kolejny album z serii „Polskie Powstania Narodowe”. Zaprezentowano w nim dzieła sztuki (malarstwo, grafika, ryciny, litografia) ukazujące obraz przygotowań do powstania, walk i potyczek powstańczych oraz fotografie i rzeźby przedstawiające uczestników. Wydawnictwo znalazło uznanie u czytelników. Nagrodzone też zostało prestiżową nagrodą im. prof. Jerzego Skowronka.

W obchody Roku Powstania Styczniowego wpisują się też inne nasze działania. Najciekawsze i najmniej znane obiekty muzealne związane z powstaniem prezentowane są w „Galerii jednego obiektu”, wspólnego cyklu realizowanego przez Muzeum Mazowieckie w Płocku, Muzeum Niepodległości w Warszawie i Muzeum Romantyzmu w Opinogórze (pisze o tym Paweł Bezak).

We wszystkich powyższych projektach nie stawialiśmy pytań o sens wybuchu powstania, które to pytania do dzisiaj dzielą Polaków. Ideą podejmowanych działań było przedstawienie przebiegu zdarzeń oraz ukazanie heroiczności walk, bezprzykładnego bohaterstwa powstańców oraz tragizmu zesłania. Taką też wymowę mają prezentowane w niniejszym numerze artykuły dotyczące różnych aspektów powstania.

Wprowadzeniem do rozważań jest obszerny artykuł pióra Janusza Gmitruka. Autorzy kolejnych tekstów analizują zarówno postawy uczestników walk zbrojnych (Krzysztof Bąkała, Regina Madej-Janiszek), jak i inne formy udziału w Powstaniu Styczniowym (Paweł Bezak, Jolanta Załączny). Niezwykle ważne było – i miejmy nadzieję, że i dziś będzie – zachowanie pamięci o ofiarności powstańców (piszą o tym Stefan Artymowski, Małgorzata Szot-Wróblewska, Jolanta Załączny). Temu utrwalaniu pamięci służą przekazy i pamiątki rodzinne (zaprezentowane przez Rafała Skąpskiego), ale wiedzę i szacunek dla ofiary złożonej przez Polaków w XIX wieku kolejne pokolenie winno wynieść z nauki historii (o tym szerzej Joanna Adamczyk).

W dziale „Muzealnictwo” prezentujemy dzieła sztuki z naszych zbiorów poświęcone Powstaniu Styczniowemu (Tadeusz Skoczek) oraz nowe nabytki związane z powstaniem (Łukasz Żywek), przybliżamy ideę wystawy *Gorzka chwała. Cieniom Stycznia 1863 roku* (Jolanta Załączny), informujemy o działaniach muzealnych wpisujących się w obchody rocznicy (Jan Engelgard). Zamieszczamy także materiały z konferencji poświęconej Honoratowi Koźmińskiemu.

Muzeum Niepodległości uczestniczy w wielu akcjach, zdarzeniach, wystawach, konferencjach związanych z rocznicą Powstania Styczniowego. Wystawa planszowa *Gorzka chwała. Powstanie 1863 r.* – prezentowana w wielu instytucjach kulturalnych i oświatowych na terenie Mazowsza i całej Polski – cieszy się niesłabnącym powodzeniem. Z żywym odbiorem spotkała się instalacja Jerzego Kaliny przedstawiona na Placu Solnym we Wrocławiu, dokładnie w rocznicę wybuchu powstania. Wykorzystane w niej reprodukcje pochodziły ze zbiorów Muzeum Niepodległości.

Miejmy nadzieję, że będziemy mogli refleksji dotyczącej dziedzictwa Powstania Styczniowego (świadomie piszemy nazwę z wielkiej litery) poświęcić jeszcze sporo miejsca na łamach następnych numerów kwartalnika „Niepodległość i Pamięć”.

Tadeusz Skoczek